

"Наместо да имаме деполитизација и деидеологизација, нам работите кои ни се случуваа во 2001 година, сега ни влегоа во учебниците, како дека тие се случувале и порано", оценува историчарот Новица Велјановски.

"Во учебниците по историја преовладуваат мислењата на Албанците за албанската кауза и на Македонците за македонската кауза. Ваквите спротивставувања не помагаат за релаксација на односите и за хомогенизирање на гледиштата засновани врз историските факти и нивното деидеологизирање", смета Велјановски.

■ Пишуваат:

Жаклина МИТЕВСКА
Кокан СТОЈЧЕВ

Проблемот со деидеологизирањето на учебниците по историја за основно образование и нивното прилагодување кон новите современи наставни процеси не е решен, туку уште е посложен. Имено, наместо да се оди во насока на подобрување на наставно-образовниот процес и прилагодување на учебниците кон возраста на децата, се настојува да се обременуваат вкупните состојби во државава, што значи се политизираат. Тоа може да се забележи во учебникот по Историја за седмо одделение, кој е отпечатен од "АЛ-БИ", како и во учебникот по Историја за осмо одделение на издавачката куќа "Просветно дело". Двата учебника се многу контроверзни, бидејќи располагаат со ноторни историски грешки, потоа немаат соодветна термилошка застапеност на поимите, имињата и итн. Поради ова, наместо децата да се оддалечат од политичките влијанија, тие се дават во рамковната политика.

АНАЛИЗА НА ПРАШАЊАТА

"Мислам дека уште на почетокот работата е погрешно поставена, затоа што историјата е специфична наука, а уште посебна станува кога се работи за нашите простори. Во основа, македонската историја е спротивставена со историите на нашите

соседи, а тоа се случувало со векови, особено во XIX и XX век кога имало борба за територијата на Македонија и нејзино освојување. Затоа на историјата на овие простори не може едноставно да се гледа праволиниски, а тоа да биде без опстојна анализа на прашањата", истакнува историчарот Новица Велјановски.

Тој смета дека Комисијата која работела при избирањето на учебниците по историја, прво, погрешила што не подготвила соодветни наставно-образовни програми, а второ, направила грешка што во неа немало претставници и од другите етнички заедници, кои живеат во земјата. Поради ова, историчарот Велјановски констатира дека преовладуваат мислењата на Албанците за албанската кауза и на Македонците за македонската кауза. Ваквите спротивставувања не помагаат за релаксација на односите и за хомогенизирање на гледиштата базирани врз историските факти и нивното деидеологизирање.

"Спомнувањето на албанските пашалаци е нелогична работа, бидејќи тие биле под власта на Турција, на Османлиското царство. Значи, можело да се зборува само за турски пашалаци, а не за албански", коментира Велјановски за темата, која е спротивставена на историските факти во учебникот по Историја за седмо одделение.

Според Велјановски, нашето образование требало да го следи словенечкиот пример за деполитизирање на учебниците.

"Таму најпрво меѓу себе се договорија комисиите на ита-

НОВИЦА ВЕЛЈАНОВСКИ, ИСТОРИЧАР

НЕГАТИВНОСТИ И ОПАСНОСТИ

"Сегашниот учебник по Историја за седмо одделение не претставува голем раскол, тоа може да се поправи. Но, содржината на овој учебник за осмо одделение претставува поголема опасност или негативност. Тој е побитен раскол во науката и во односите меѓу заедниците. Многу е подраматично затоа што тоа е многу поблиско до нас, до периодот и едноставно некои работи се искривени и исполитизирани", оценува Велјановски.

лијанската, словенечката и унгарската страна. За спорните прашања тие дефинираа заеднички ставови, затоа што во Словенија има унгарско малцинство, но има и италијанско малцинство, со кое биле разгледувани прашањата за убиствата на Италијанците од страна на партизаните. Комисиите работеле заедно за да се отстранат негативностите, но тоа не го правела на штета на искривување на историјата, односно дека во неа немало конфронтации меѓу овие нации. Во овој момент ние оди-ме на таа опција која се ослободи од една идеологизација, која ја немаше во последниве учебници, на пример, партијата на чело со комунистите итн., за сега да форсираме историски неистини за една на-

ција, која во историјата била конфронтирана со другата. На тој начин, наместо ова да нè зближува, нас и натаму нè разединува во изучувањето на историјата. Едноставно, доаѓаме до ситуација албанските деца да учат една, а македонските друга историја", потенцира Велјановски.

Тој укажува дека ова прашање не било концепциски добро решено, а причините биле: кусото време за Комисијата која ги разгледувала учебниците на пристигнатиот конкурс, како и сомневањата за нивната анонимност, кои биле прво или второрангиранни, а нив воопшто и ги немало на списокот на рангираните издавачи. Значи, треба да има тимови, во кои ќе има претставници и од Македонците и

КАКО ПРЕКУ "ОХРИД" АЛБАНЦИТЕ СЕ СМЕСТИЈА ВО ОСМАНЛИСКИТЕ ПАШАЛАЦИ

СОЗДАВАЊЕТО НА АЛБАНСКИТЕ ПАШАЛАЦИ

ПРИЧИНИТЕ ЗА СОЗДАВАЊЕТО НА ПАШАЛАЦИТЕ

Со јакнењето на рамни феудални формации во рамките на Османлиската Царство донело до слабеење на централната власт. Во продолжение наследни соопственици наследиле големи имоти. Тие се обогатиле користејќи ги чифликите и сиромашните селани. Нивното економско зајакнување ги забрзало да се подготват за отцепување од централната власт на султанот.

Иако настојувал да ги спречи во некои случаи, султанот нивал веќе сакал да ги потчини обогатените феудалци. Токму од тие причини и дошло до феудални востанија во целото Османлиско Царство.

Во текот на XVI и XVII век по градовите се развиле трговијата и занаетчиството. Тоа било особено напредничко во Дибр, Валона, Скадар

и во други приморски градови, како и во некои градови во внатрешноста.

СКАДАРСКИОТ ПАШАЛАК

Уште од почетокот на XVII век Скадар станал голем трговски центар, во кој живеела и феудалната фамилија Бушатлија. Таа рано се обогатила и ја презела власта во овој град. На чело на оваа фамилија бил постојанот Мехмет-паша Бушатлија. Османлиските власти, не сакајќи да дозволат јакнење на неговата власт, го убиле.

Меѓутоа, таа фамилија била веќе зданата, почитувана од народот, така што убиството на Мехмет-паша не им помиснало на османлиските власти и тие биле принудени да го признаат неговот син Махмут-паша за чело на власта во Скадар. Со тоа фамилијата Бушатлија се здобила со наследна власт во тој град што ја задржала сè до 1800 година.

Остаток од тврдина во Скадар

Али-паша

ЈАНИНСКИОТ ПАШАЛАК

Како во Северна, така и во Јужна Албанија, во текот на XVII век дошло до создавање на посебни албански пашалак во Јанина. И тој бил град со развиено занаетство и трговија, во кој сосоно време владеела феудална вистрија.

Во тие општествени услови се појавил Али-паша, син на еден ситен, но многу активен феудалец, во кого во прво време султанот имал доверба. Меѓутоа, кај владетел паша се појавила желба да стане независен владетел и се зафатил да ги прошири границите на тој пашалак. Тоа и го постигнал одвојувајќи ги поседите на неговите непријатели и приклучувајќи ги кон својот посед. За тоа цел тој водил борба со своите феудални поседи. На токов начин создал голем посед,

опкружувајќи многу чифлици, и така станал најголем поседник, вклучувајќи и делови од Македонија со сарај во Охрид.

За да може да го владее тој пашалак, Али-паша создал обединет административен апарат, како и војска со артилерија и со мала флота. Сето тоа водело кон поголемо самостојување. Тој настојувал да стане во сила и со други земји. Но во текот на тие подготвки султанот го прогласил за непослушен и извршил голема војска против него.

Али-паша се повлекол во Јанина, каде било добро заштитена. Но султановата војска го опколела градот во 1622 година и по неколку дена Али-паша бил принуден на покора и поубиен. Неговата глава била испратена во Цариград, и со тоа завршила судбината на овој пашалак.

ПРИМЕР ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО САД

Во книгата "Американската недовршена нација" пишува за американската Граѓанска војна меѓу Американците, меѓу јужниот и северниот дел, вели историчарот Велјановски. Војната траела со години... Но, сите тие погроми се појавуваат и се опишани, ама тоа не им пречи на Американците да живеат како еден народ, да се почитуваат, да живеат во една заедница, не им пречи историјата. Значи, никој не помислува да ја избрише Граѓанската војна како факт. Тоа кај нас го прваат и затоа ја искривоколкуваат историјата, која потоа треба да ја учат децата.

од Албанците и од другите заедници, но кои заедно ќе ги разгледаат спорните прашања.

"Ние треба да имаме единствена историја, хомогенизирана, зад која ќе застане целиот тим, а сега сум уверен дека зад тимовите на учебниците не стојат сите автори. Албанците стојат зад она што тие го имаат напишано, а Македонците она што тие го напишале. Тоа е спротивставена кауза или историја", вели професорот.

МНОГУ ГРЕШКИ

Неодамна во издание на "Просветно дело" беше отпечатен учебникот Историја за осмо одделение од авторите: м-р Владо Велковски, Халид Сејди, Аријан Аљадеми, Димка Ристеска и проф. д-р Ѓорѓи Павловски, кој предизвика многу негативни полемики.

"Имајќи ги предвид наставниот предмет и возраста на учениците сметам дека учеб-

никот е од исклучително значење. Но, внимателно разгледувајќи ги содржината, методско-дидактичките принципи и техничката изработка на учебникот, покрај целата почит кон авторите и другите инволвираны во изработката, сметам дека тој избобилува со многубројни грешки и доколку не се поправаат не би требало да се применува во наставата", алармира проф. д-р Ванче Стојчев.

Во предговорот се истакнува дека изучувањето на овој предмет во осмо одделение го опфаќа периодот меѓу двете светски војни и значајните настани од историјата на македонскиот народ од 1914 до 1990 година. Се работи за најзначајниот период во создавањето на македонската држава, при што како што се наведува во учебникот, е применет нов пристап во изработката на учебниците, а притоа е исфрлена идеологизацијата. Во учебникот се дадени прегледни слики на темите кои се обработуваат, со цел да се согледаат историските факти и причинско-последичните односи и врски на историските настани. Истиот извор наведува дека овој учебник е работен според новата наставна програма и затоа има поинаков пристап.

"Но, со оглед на моето повеќегодишно научно-истражувачко и наставно-образовно искуство, сметам дека ставовите од предговорот не се застапени во доволна мерка во содржината на текстот", навестува во своите забелешки истражувачот Ванче Стојчев.

Во предговорот се наведува дека од наставната содржина е исфрлена идеологизацијата. Меѓутоа, во текстот, на повеќе места се спомнуваат зборовите како: буржоазија, капитализам, империјализам, комунизам, фашизам, нацизам, врховисти, а при тоа ниту за еден од овие поими не е дадено објаснување во Речникот на непознати зборови и изрази.

Во првиот наслов "Причини за Првата светска војна" се говори само за судир за колони меѓу старите и новите капиталистички држави. Меѓутоа, меѓу причините за Првата светска војна треба да се наведат обединувањето на Гер-

манија, Австро-Унгарија и Италија, со што се создале три големи средноевропски држави; борбата за нови колонии, за превласт врз старите колонии и доминација во светот; создавањето воени сојузи; локалните војни во 1908-1911 година, особено Балканските војни во 1912-1913 година и трката во вооружувањето.

Според овој учебник, "...Во октомври 1915 година на Србија ѝ објавила војна и Бугарија, која потоа пристапила кон Тројниот сојуз, српската

војска не се повлекувала преку Албанија само од Србија, туку и од Македонија и од Црна Гора. Трето, силите на Тројниот сојуз не ги окупирале само Србија и Црна Гора, туку и Македонија.

Исто така, "...Во 1916 г. Антантата отворила ново боиште на Балканот, познато како Македонски фронт". Меѓутоа, создавањето на Македонскиот фронт почнало во октомври 1915 година, со концентрација на силите на Антантата околу Солун. Во декември 1915 г. вој-

фронт на Балканот, познат како Македонски фронт. Фронтотска линија се протегала од Охрид до Орфанскиот Залив". Фактите укажуваат на следното: пролетта 1916 г. бугарските сили помогнати од сојузниците (Германија и Австро-Унгарија) извршиле офанзива и ги освоиле Рупелската Теснина и источните области од Егејскиот дел на Македонија (Драма, Серес и Кавала) и ја формирале Драмската военоинспекциска област. Во мај 1916 година Македонскиот фронт се протегал по должина од 600 км од Јонското Море до Орфанскиот Залив, на територијата на Албанија 150, а на македонска територија 450 км. Поради тоа и се нарекува Македонски фронт.

Авторите на Историјата за осмо одделение сметаат дека на големобугарските интереси во Првата светска војна им се спротивставиле македонските револуционери предводени од Јане Сандански, кои му припаѓале на левото крило на ВМРО и се залагале за создавање самостојна македонска држава. Всушност, направена е историска грешка - во тоа време постоела само ВМРО на Тодор Александров, која ги спроведувала големобугарските интереси. Јане Сандански никогаш не бил нејзин член.

При разработката на Антифашистичкиот отпор во Бугарија се наведува дека првите знаци на отпор се појавиле во Разловечко, а треба да биде Разлошко, кое се наоѓа во Пиринскиот дел на Македонија.

Ова се само дел од 21 забелешка, кои ги лоцира д-р Ванче Стојчев, кој потенцира дека учебникот има голем број грешки. На пример, се повторуваат фотографии од исти личности, а доколку се прочита учебникот се добива впечаток дека во Македонија живеат само Албанци и Македонци, додека другите етнички заедници никаде не се спомнуваат. Зошто? Чија е оваа политика? На министерот Азис Положани или тој работи под друга директива?! Ова се дел од прашањата, кои образованието го водат кон други води, односно по напуштањето на една идеологија одиме во спротивна насока, се задојуваме со друга идеологија.

ПРОФ. Д-Р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ

БАЛИ КОМБТАР

Во лекцијата за Албанија во Втората светска војна се наведува дека во 1942 година е формирана националистичката организација Бали Комбтар, на чело со Митхат Фрашери, кој околу себе ги собрал албанските националисти. Бали Комбтар, односно Национален фронт, е формиран во 1939 година, нагласува Ванче Стојчев, а во ноември 1942 година била потпишана спогодба за соработка со италијанските команди, со цел борба против антифашистичките сили предводени од КПА и за создавање на Голема Албанија. По капитулацијата на Италија, Бали Комбтар потпишале спогодба за соработка со Германците врз истите основи. Создавале и свои вооружени сили наречени балисти.

војска била принудена до крајот на годината да ја напушти Србија и преку Албанија да се повлече на островот Крф. Тогаш Тројниот сојуз ја окупирале Србија и Црна Гора." Тука има повеќе грешки. Прво, Бугарија пристапила во Тројниот сојуз на 6 септември 1915 година, потоа на 14 октомври 1915 година ѝ објавила војна на Србија и веднаш со 1. армија навлегла во Србија, а со 2. армија во Македонија, со што ја пресекала Моравско-вардарската долина. Второ, српската

ските на двете завојувани страни биле распоредени на позициите по должината на Македонскиот фронт. Во 1915 година овој фронт се протегал од Јонското Море преку Албанија - Охрид - Битола - Прилеп. Северно од Дојранско Езеро - Струмица - Петрич - Неврокоп (Гоце Делчев) - реката Места до Егејско Море. На северната страна биле централните сили, а од јужната, силите на Антантата.

Се наведува: "Во пролетта 1916 година бил создаден нов